

Porodnici si vybrat můžete, ale jak se kde rodí, je tajné

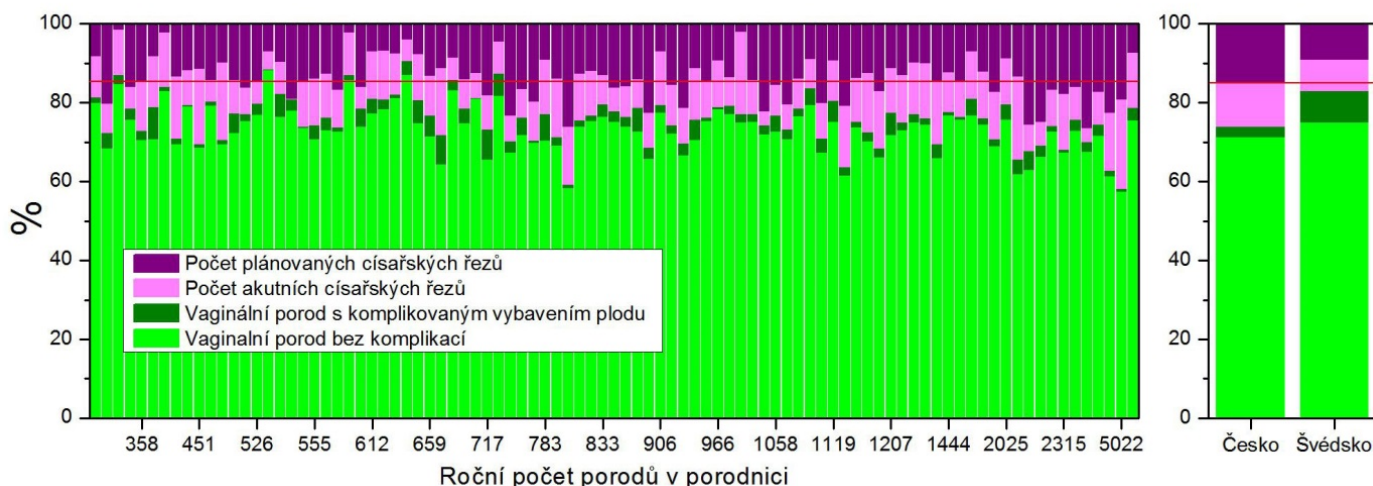
Jarmila Hnilicová

jarmila.hnilicova@gmail.com

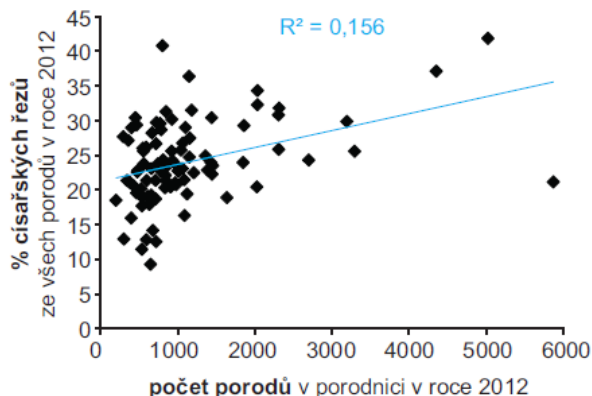
Myslíte si, že na volbě porodnice nezáleží, protože všechny poskytují podobnou péči? Tak to jste na omylu. Mezi českými porodnicemi panují obrovské rozdíly, které mohou to, jak dopadne váš porod, velmi ovlivnit.

Císařský řez vs vaginální porod

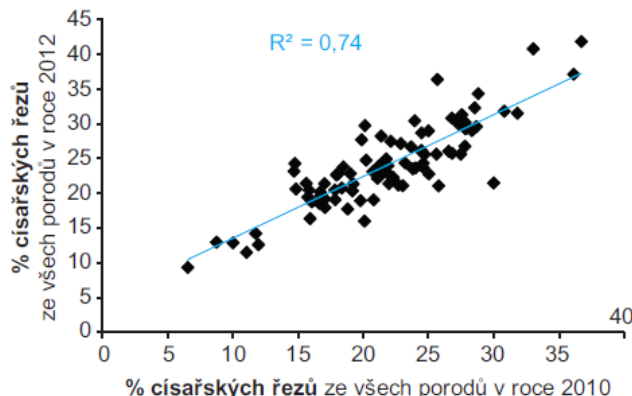
Tím, kam půjdete rodit, do značné míry určíte, zda porodíte císařským řezem, nebo vaginálně. Podle doporučení Světové zdravotnické organizace by počet císařských řezů neměl překročit 15 %. Toto u nás bylo v roce 2012 dodrženo v pouhých 6 porodnicích z celkových 91 porodnic (data z jaksekdeleci.cz, Národní referenční centrum). Ve 2 porodnicích skončilo císařským řezem více než 40 % porodů, oproti tomu u nás máme také porodnici, kde končí císařským řezem pouze 9 % porodů. Čekali byste, že nejvíce porodů císařským řezem vykazují velké porodnice, které se starají o ženy s komplikacemi v těhotenství? Chyba lávky, mezi 13 porodnicemi, kde se rodí nejvíce dětí císařským řezem (více než 30 %) je i porodnice s 451 porody ročně (to je průměrně 1,2 porodu každý den) nebo 800 porody ročně (zhruba 2,1 porodu denně, tato porodnice je dokonce na druhém místě z celé České republiky v počtu císařských řezů, má 40,75 %). Toto opravdu nejsou perinatologická centra, kam by se posílaly komplikované případy. Počet císařských řezů souvisí jen částečně s celkovým počtem porodů (aneb velikostí) dané porodnice. Procento císařských řezů v roce 2012 ale významně souvisí s tím, kolik císařských řezů se v té či oné porodnici provedlo v roce 2010. To znamená jediné – v některých porodnicích se prostě miminka rodí víc císařským řezem, protože místní porodníci jsou zvyklí a naučení to takhle dělat a raději volí císařský řez než vaginální porod. Znamená to také, že u nás neexistují jednotná pravidla, kdy dělat císařský řez, ale každá porodnice má svá vlastní pravidla, kterých se drží.

Jen 15,6 % rozdílů v % císařských řezů mezi jednotlivými porodnicemi (♦) lze vysvětlit velikostí porodnice (= celkovým počtem porodů v dané porodnici).

74 % rozdílů v % císařských řezů mezi jednotlivými porodnicemi v roce 2012 (♦) lze vysvětlit % císařských řezů, které se v té samé porodnici provedly v roce 2010

Veliké rozdíly jsou i v průměrné době, jakou strávíte v porodnici po císařském řezu. Ve 20 porodnicích jdou rodičky domů v průměru do 7 dní, naopak v 6 porodnicích si ženy poleží více než 10 dní. Rekordmanem je porodnice, kde si průměrně rodičky nechávají 13 dní (paradoxně je to porodnice s 966 porody ročně, takže opět žádná velká porodnice pro komplikované případy). Opět, není žádná souvislost mezi délkou hospitalizace po císařském řezu a velikostí porodnice (není pravda, že by ve velkých porodnicích ženy ležely déle, protože se zde soustřeďují komplikovanější porody). Rozdíly mezi porodnicemi jsou zase dány jen odlišnými zvyklostmi v jednotlivých porodnicích (zase platí, že v porodnici, kde rodičky dlouho zůstávaly v roce 2010, budou dlouho zůstávat i v roce 2012).

Pro mnohé ženy je velice stresující, když jejich porod skončí neplánovaně akutním císařským řezem. Ve 4 porodnicích končí akutním císařským řezem méně než 5 % všech porodů, naopak ve 3 porodnicích je to více než 20 %. Možná si řeknete, že tato čísla jsou rozdílná proto, že v některých porodnicích lékaři při jakémkoliv náznaku možných komplikací raději předem naplánují císařský řez, zatímco jinde nechají ženu родit vaginálně s tím, že když to nepůjde, přistoupí k akutnímu císařskému řezu. Není to pravda. Počet plánovaných císařských řezů nemá vůbec žádný vliv na to, kolik se v té které porodnici provede akutních císařských řezů. V 61 z 91 porodnic je většina císařských řezů plánována, a v zásadě platí, že čím víc císařských řezů v porodnici předem naplánují, tím víc císařských řezů nakonec celkově provedou. 4 z těch 6 porodnic, které splňují kritéria Světové zdravotnické organizace - méně než 15 % císařských řezů ze všech porodů, plánují prostě málo císařských řezů. Naopak, ta menší už zmiňovaná porodnice, která téměř vede v počtu císařských řezů - 40,75 %, jich hodně plánuje (26 % plánovaných císařských řezů ze všech porodů, což ji opět řadí na druhé nejvyšší místo v České republice). Jednotlivé porodnice se mezi sebou v plánování císařských řezů výrazně odlišují - někde naplánují 1-2 císařské řezy na 100 porodů, jinde naplánují císařským řezem 1 ze 4 porodů. Procento plánovaných císařských řezů souvisí jen velice málo s velikostí porodnice, to znamená, že zase není pravda, že ve větších porodnicích plánují více císařských řezů, protože tam rodí více těhotných s komplikacemi. Zdá se, že porodníci císařské řezy plánují, jak se jim zachce, jiné vysvětlení pro obrovské rozdíly mezi jednotlivými porodnicemi nevidím. Možná jsou něco z toho císařské řezy na přání? Z toho pro těhotné ženy plyne jediná věc: pokud vám ve vaší porodnici naplánují císařský řez, je klidně možné, že v porodnici v sousedním městě vás nechají родit normálně. Platí to samozřejmě i obráceně.

Zajímejte se podrobně, proč byste měla родit právě vy císařským řezem, nenechte se odbýt a pokud se vám cokoliv nezdá, ptejte se na názor dalších lékařů (nejlépe mimo vaši porodnici).

Porody kleštěmi a vakuumextraktorem

Co je noční můra všech žen, jsou porody kleštěmi nebo vakuumextraktorem. Počty těchto porodů (nazývají se souhrnně komplikované vybavení plodu, data za rok 2012 získána z jaksekdeleci.cz, Národní referenční centrum) jsou také součástí statistik a zahrnují ještě manuální vybavení miminka. Z dostupných čísel už ale nelze tyto způsoby porodu odlišit. Rekordmany v komplikovaných vybaveních plodu jsou u nás tři porodnice, kde je takto vytaženo z porodních cest každé desáté dítě, které se narodí vaginálně. Naopak, máme u nás porodnice, kde se komplikovaná vybavení plodu téměř nepoužívají (méně než 0,2 % ze všech vaginálních porodů). Zarážející je, že mezi porodnicemi podobné velikosti a víceméně stejného vytížení (ročně 717 a 711 porodů) může být rozdíl v počtu těchto porodů šedesátinásobný (10,4 % a 0,17 % komplikovaných vybavení plodu!). Otázkou je, nakolik si v jednotlivých porodnicích pomáhají tím, že rodičkám lékař či porodní asistentka tlačí na břicho a miminko takřikajíc vytlačí ven (Kristellerova exprese, někdy se tomu také říká naléhání na břicho či skákání po břiše). Tato metoda, v zemích na západ od nás zakázána jako nebezpečná (hrozí například prasknutí dělohy), je u nás stále používána. Bohužel neexistují žádná konkrétní data z jednotlivých porodnic, do zdravotnické dokumentace se to překvapivě nezapíše, takže nemůžeme srovnat používání Kristellerovy exprese a komplikovaných vybavení plodu.

Řekli byste si, že někde raději volí vaginální porod zakončený komplikovaným vybavením plodu než císařský řez, a proto mají tak vysoká čísla, zatímco jinde naopak hned dělají císaře, než by riskovali kleště nebo vakuumextraktor, a proto mají tato čísla nízká? Tak to se pletete, počet porodů s komplikovaným vybavením plodu vůbec nesouvisí s počtem císařských řezů (jak celkových, tak akutních). Například zmiňované tři porodnice, kde každý desátý vaginální porod končí komplikovaným vybavením plodu, mají počty císařských řezů 26 %, 21 % a 28 %, takže žádná velká sláva. Když se podíváme na všechna dostupná čísla, vychází nám, že v jedné z těchto porodnic téměř každý třetí až čtvrtý porod, který začne „normálně“ – vaginálně, končí buď akutním císařským řezem, nebo komplikovaným vybavením plodu. Porodnic, kde akutním císařským řezem, nebo komplikovaným vybavením plodu končí alespoň každý pátý původně vaginální porod, je celkově 14. Na druhou stranu máme u nás i porodnice, kde zvládnou dokončit bez problémů 19 z 20 vaginálních porodů. Do které porodnice byste raději šla, pokud budete родit vaginálně?

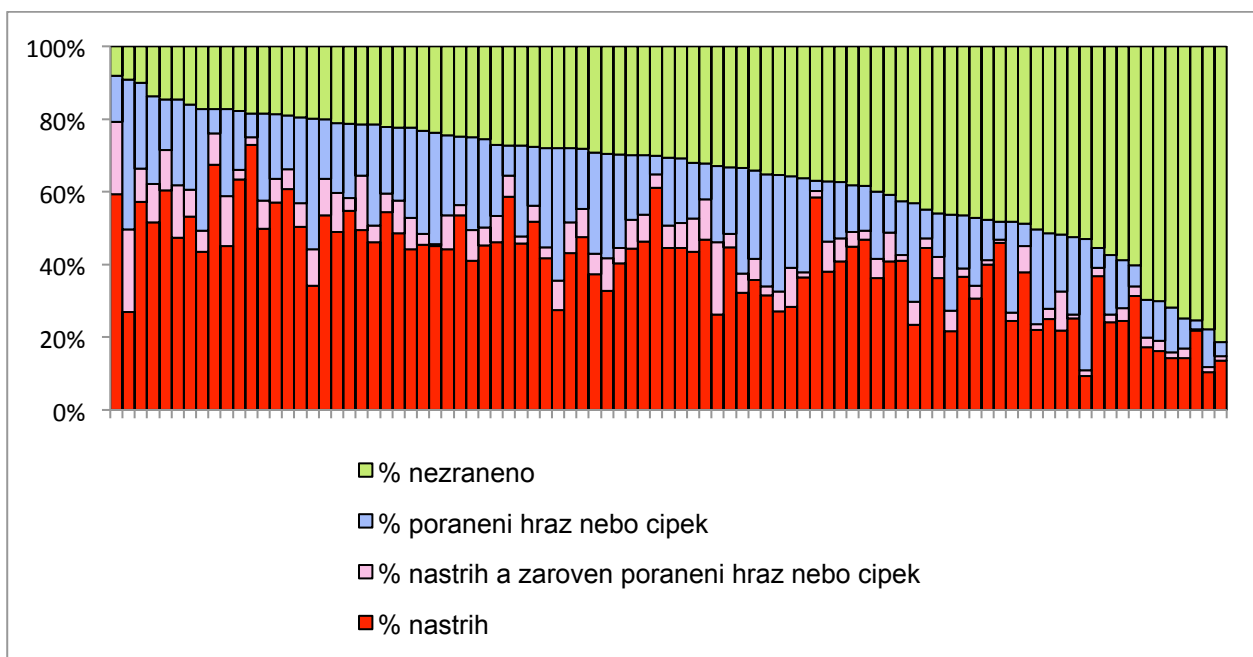
K dispozici jsou i data z Ústavu zdravotnických informací a statistiky za rok 2013, která odlišují porody kleštěmi a vakuumextraktorem. 5 porodnic v roce 2013 nevykázalo jediný porod kleštěmi nebo vakuumextraktorem, ve 20 porodnicích nepoužili ani jednou vakuumextraktor a používají pouze kleště (v jedné z těchto porodnic dokonce u 7,5 % všech vaginálních porodů). V 8 porodnicích pro změnu nepoužívají kleště, ale pouze vakuumextraktor (jedna porodnice měla 6,2 % všech vaginálních porodů pouze vakuumextraktorem). Asi prostě porodníci používají to, na co jsou zrovna zvyklí. Což není úplně dobrá zpráva pro rodičky.

Poranění žen během porodu

Nástřih hráze (epiziotomie) je chirurgické rozstřížení stěny pochvy a kůže a svalů v oblasti hráze (mezi vagínou a konečníkem), cílem je zvětšení poševního otvoru. Je to nejčastější porodnická

operace, bohužel často prováděná rutinně či v mnohem větší míře, než je vhodné (doporučení WHO je provádět epiziotomii zhruba u 10 % vaginálních porodů). Ačkoliv počet nástřihů hráze v České republice každý rok klesá, i v roce 2013 u nás máme porodnice, kde provádějí nástřih hráze 80 % žen (Ústav zdravotnických informací a statistiky). Naproti tomu jsou tu také porodnice, kde je nástřih hráze proveden pouze u 10-15 % vaginálních porodů. Jména porodnic samozřejmě (jak jinak) nelze zveřejnit.

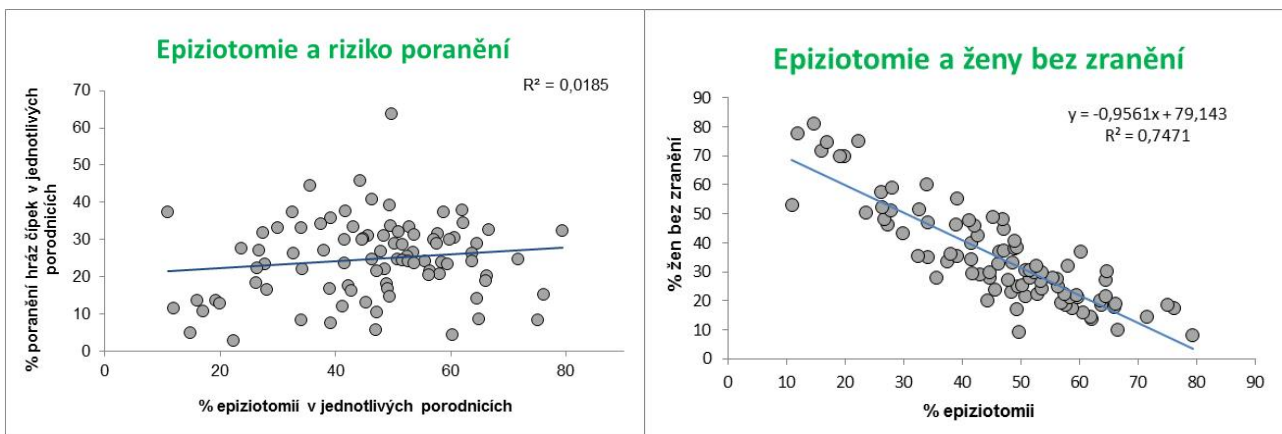
Smyslem nástřihu hráze by měla být ochrana před samovolným natržením. Realita v českých porodnicích? Nesmysl. V porodnicích, kde provádějí hodně nástřihů hráze, mají srovnatelné množství dalších poporodních poranění jako v porodnicích, kde provádějí málo nástřihů hráze. Vzhledem k této skutečnosti a k tomu, že nástřih hráze je poraněním sám o sobě, vychází, že pokud v průměrné české porodnici snížíme počet nástřihů hráze u vaginálních porodů o 10 %, z porodnice odejde zhruba o 9,5 % více žen bez jakéhokoliv poranění. Je tedy naprosto neuvěřitelné, že ve 38 porodnicích stále rodí s nástřihem hráze více jak polovina žen.

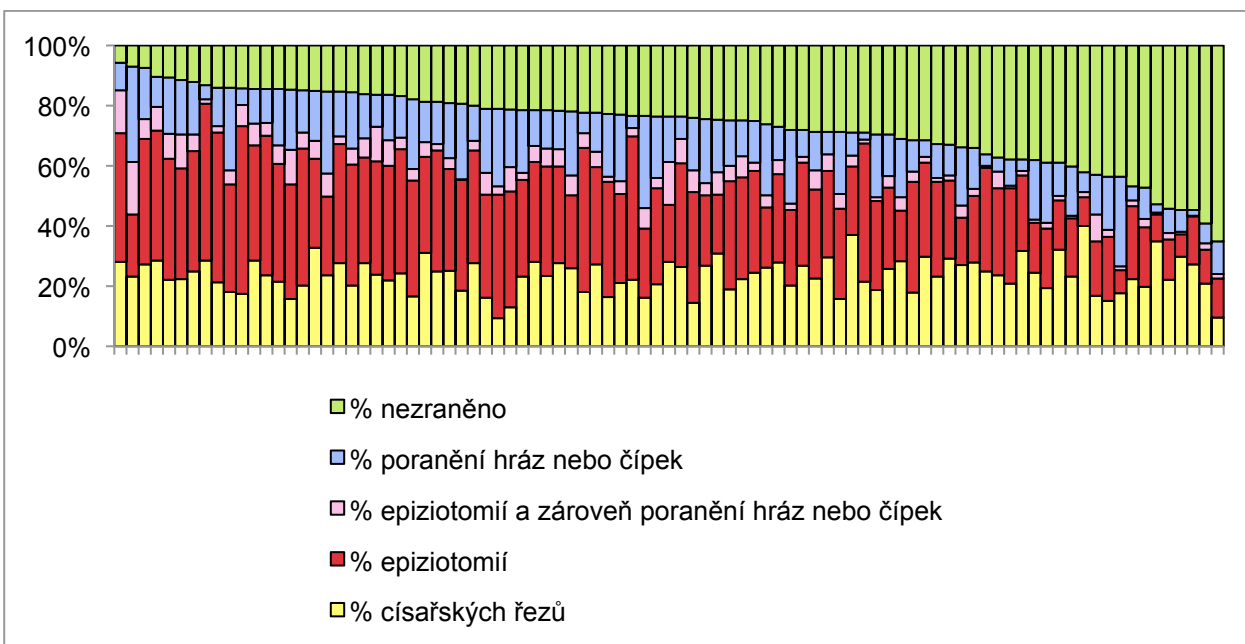
V České republice máme porodnice, kam pokud půjdete rodit vaginálně, máte pouze 8% šanci, že odtamtud odejdete nezraněná. Je to paradoxně porodnice, ve které se během porodu nejvíce používá nástřih hráze: 60 % žen má nástřih hráze, 20 % žen má nástřih hráze a navíc další poranění, 12 % žen má jiné poporodní poranění. Jen 1 z 12 žen má to štěstí, že si z porodnice neodnáší žádnou hojící se jizvu po šití. Naopak, máme u nás porodnice, ze které vyjde ven po vaginálním porodu nezraněno 80 % žen. 13 % žen v této porodnici má nástřih hráze, 1 % žen má nástřih hráze a navíc další poranění, 4 % žen má jiné poporodní poranění. Takže 4 z 5 žen domů odchází bez stehů tam někde dole, nehrozí jim žádné infekce, špatné hojení šití, bolesti při sezení či dalších několik měsíců bez sexu (kdo měl někdy velký a ne úplně pečlivě sešitý nástřih, ví, o čem je řeč).

S epiziotomií u nás v roce 2013 rodilo 42,5 % žen, bez epiziotomie 57,5 % žen. 13 % ze všech žen, které měly epiziotomii, mělo navíc ještě další poporodní poranění. 30 % ze všech žen, kterým epiziotomie nebyla provedena, mělo poporodní poranění. Takže – nástřih hráze znamená sám o sobě stoprocentní riziko poporodního poranění a 1 žena z 10 má stejně ještě nějaké další zranění

k nástřihu navíc, oproti tomu, pokud rodiče nástřih hráze není proveden, šance, že bude bez jakéhokoliv poranění je 70%.

A zranění u všech porodů? Rekordmanem stále zůstává porodnice, kde dělají nástřih hráze u 80 % vaginálních porodů. Navíc totiž mají ještě 28 % porodů císařským řezem, což není úplně málo. V této porodnici v roce 2013 proběhlo 572 porodů, na druhé straně tabulky je porodnice se 743 porody ročně, ze které odchází 65 % žen bez zranění (nemají jizvu po císařském řezu, po nástřihu, ani žádná jiná poporodní poranění). Rozdíl ve velikosti porodnice není velký, rozdíl v péči obrovský. Bohužel, jména porodnic nelze zveřejnit. Takže ano, porodnici si sice vybrat ženy mohou, ale tak trochu naslepo – bez základních informací o péči v jednotlivých porodnicích.

Data se jmény porodnic nelze získat

Údaje o léčbě v jednotlivých porodnicích sbíralo Národní referenční centrum - projekt jaksekdeleci.cz, který již skončil (data jsou výkony, které porodnice vykazovaly zdravotním pojišťovně, takže by měla být celkem přesná). Kromě toho data sbírá také Ústav zdravotnické

informatiky a statistiky – tady jsou to hlášení, co vyplňují sami lékaři (záleží na tom, jak pravdivě data zpracovávají, například v jedné porodnici s 881 porody ročně tvrdí, že neprovedli jediný nástřih hráze a žádná žena neměla poporodní poranění, což je očividný nesmysl). Obě organizace (NRC, ÚZIS) poskytnou pouze anonymní data – beze jmen porodnic (NRC bezplatně po registraci na webu, ÚZIS za poplatek po podání žádosti). Některé statistiky se snaží sledovat také Aperio, ale porodnice často na dotazy neodpovídají a mnoho informací je tak neaktuálních. Zkoušela jsem poslat i přímý dotaz do pražských porodnic – dotaz na počet porodů, císařských řezů, akutních císařských řezů v průběhu porodu, porodů vakuumentraktorem, kleštěmi a nástřihů hráze. Informace poskytla FN Bulovka a FN Motol (epiziotomie a akutní císařské řezy pouze odhad, nemají přesná data), telefonicky informace poskytl Ústav pro péči o matku a dítě (Podolí). Thomayerova nemocnice (Krč), Všeobecná fakultní nemocnice (Apolinář) a FN Královské Vinohrady informace neposkytly. Zajímavé je, že tyto tři pražské porodnice odmítly poskytnout informace i organizaci Nesehnutí, která zjišťovala některé údaje o vedení porodů (mimo jiné např. % císařských řezů ze všech porodů) a oslovila jednotlivé české porodnice v roce 2012.

Jsem pro to, aby se všechna data popisující péči v jednotlivých porodnicích okamžitě zveřejnila. Klidně s komentářem, s vysvětlením, proč je v té které porodnici například tolik císařských řezů, ale pokud je vše v pořádku, není přece důvod něco tajit. Nebo některé porodnice mají důvod tyhle údaje raději zatajit? Pokud si můžeme vybrat porodnici, máme také právo vědět, jak se kde rodí.

Za pomoc s grafem na první stránce a za dodání údajů ze Švédska (pro porovnání bylo vybráno Švédsko jako stát s ještě nižší novorozeneckou úmrtností než má ČR) děkuji Janě Preclíkové, PhD.